

PATERICUL

sau

Apoftegmele Părinților din pustiu

COLECȚIA ALFABETICĂ
TEXT INTEGRAL

Traducere, introducere și prezentări
de CRISTIAN BĂDILIȚĂ

Ediție nouă
și o Convorbire despre *Pateric*
cu ANDREI PLEȘU

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2026

9; InPit 3, 9, 13, 16, 27, 34, 44;
IsidPl 6; Iacob 3; Kron 1;
Long 5; Mos/Pim 5; Mat 4, 12;
Nil 6; Nisth 2; Ors 2; Pim 8,
14, 16, 35, 36, 57, 65, 71, 93,
116, 172, 189, 205; Pior 2;
PavSimp; Sis 13; Sinc 4, 5, 7,
17, 21, 25; Hyp 5; Or 14

T

tăcere – Ant 27; Ars 2, 40; Agat
15; Ammo 4; Ammu 2; Vis 10;
Epif 6; Eup 7; Teofil 2; IsChil
2; Kar 1; MacEg 16; Pim 27,
37, 42, 47, 79, 147, 150; Sis 42
tărirea voci – Amm 11; Aios; Pim
36, 54; Pam 3
vezi și ascultare
teamă de Dumnezeu – Ant 32,
33; Amm 8; Eup 5, 6; InPit
22; Iacob 3; Kron 3; MacEg
12; Ors 1; Pim 49, 57, 65, 75,
82, 160, 181; Sinc 10

trup – Ant 22; Ars 24; Dan 4;
Teod 4; MacEg 12; Sinc 7
carne (sarx) – Ant 33; InPit
3, 34; InCil 1; MacOr 1
Trupul și Singele lui Hristos –
Dan 7; Pim 30
vezi și euharistie; liturgie

V

vedenie, viziune – Ant 12, 30;
Zah 4; Ilie 4; Pim 139
veghere, priveghere – Ars 14, 15,
43; Theod 1; Mos/Pim 5;
virtute – Ant 35; Ars 5; Agat 3,
9; TeoF 13; InPit 22, 34; IsidPl
2-4; Pim 46, 130; PtP 4
vorbă, vorbire – Ant 18; Ars 40;
Ach 4; Ammo 1; Ammu 2;
Eup 7; Isaia 10; Teod 8; InPit
26, IsidPl 1; Iacob 4; Hie 2;
Cas 6; MacEg 16, 26; Nisth 3;
Pim 8, 27, 45, 56, 63, 147, 164,
188; Pam 5; Sis 5

Cuprins

<i>O carte despre oameni cu aripi de foc</i>	7
<i>Bibliografie</i>	25
<i>Notă asupra ediției</i>	29
<i>Harta Egiptului monastic în secolele IV-V</i>	32
<i>Abrevieri pentru cărțile Bibliei citate în Pateric</i>	33
<i>Abrevieri pentru numele părinților Patericului</i>	34

PATERICUL SAU APOFTEGMELE PĂRINȚILOR DIN PUSTIU

Colecția alfabetică. Text integral

<i>Prolog la cartea despre asceza fericitilor Părinți</i>	39
<i>Despre avva Antonie</i>	41
<i>Despre avva Arsenie</i>	52
<i>Despre avva Agathon</i>	68
<i>Despre avva Ammonas</i>	76
<i>Despre avva Achilas</i>	80
<i>Despre avva Ammoes</i>	83
<i>Despre avva Ammun Nitriotul</i>	84
<i>Despre avva Anub</i>	86
<i>Despre avva Avraam</i>	88

Despre avva Ares	89
Despre avva Alonios	90
Despre avva Apphu	91
Despre avva Apollo	91
Despre avva Andrei	93
Despre avva Aios	93
Despre avva Ammonathas	94
Despre Vasile cel Mare	95
Despre avva Visarion	96
Despre avva Veniamin	101
Despre avva Viare	102
Despre avva Grigore Teologul	103
Despre avva Ghelasie	104
Despre avva Gherontie	110
Despre avva Daniel	111
Despre avva Dioscoros	116
Despre avva Dulas	117
Despre sfintul Epifanie, episcopul Ciprului	118
Despre sfintul Efrem	122
Despre mireanul Eucharistos	123
Despre preotul Eulogios	124
Despre avva Euprepios	125
Despre avva Eladios	127
Despre avva Evagrie	127
Despre avva Eudaimonos	130
Despre avva Zenon	131
Despre avva Zaharia	134
Despre avva Isaia	136
Despre avva Ilie	138
Despre avva Heracleios	140
Despre avva Teodor de la Ferme	142
Despre avva Teodor de la Ennaton	149
Despre avva Teodor de la Sketis	150
Despre avva Teodor de la Eleuteropolis	150
Despre avva Theodotos	151
Despre avva Theonas	151
Despre arhiepiscopul Teofil	152

Despre amma Teodora	154
Despre avva Ioan cel Pitic	158
Despre avva Ioan cenobitul	172
Despre avva Isidor de la Sketis	172
Despre avva Isidor Pelusiotul	174
Despre avva Isaac, preotul de la Chilia	176
Despre avva Iosif de la Panefisi	179
Despre avva Iacob	183
Despre avva Hierax	184
Despre avva Ioan, eunucul	184
Despre avva Ioan din Cilicia	185
Despre avva Ioan de la Chilia	185
Despre avva Ioan de la Tebaida	186
Despre avva Isidor preotul	186
Despre avva Ioan Persanul	188
Despre avva Ioan Tebanul	190
Despre avva Ioan, ucenicul avvei Pavel	191
Despre avva Isaac Tebanul	191
Despre avva Iosif Tebanul	193
Despre avva Ilarion	193
Despre avva Ischyron	194
Despre avva Casian	195
Despre avva Kronios	198
Despre avva Karion	201
Despre avva Koprion	203
Despre avva Kyros	204
Despre avva Lucius	205
Despre avva Lot	206
Despre avva Longinus	208
Despre avva Macarie Egipteanul	210
Despre avva Moise	228
Şapte capete pe care avva Moise i le-a trimis avvei Pimen	232
Despre avva Matoes	234
Despre avva Marcu, ucenicul avvei Silvan	238
Despre avva Milesios	240
Despre avva Motios	241

Despre avva Megethios	242
Despre avva Mios	243
Despre avva Marcu Egipteanul	244
Despre avva Macarie Orășeanul	245
Despre avva Nil	248
Despre avva Nistheroos	249
Despre avva Nistheroos de la chinovie	251
Despre avva Nikon	252
Despre avva Netras	253
Despre avva Nichita	253
Despre avva Xoios	255
Despre avva Xanthias	256
Despre avva Olimpiu	257
Despre avva Orsisios	258
Despre avva Pimen	260
Despre avva Pambo	301
Despre avva Pistos	304
Despre avva Pior	305
Despre avva Pityrion	307
Despre avva Pistamon	308
Despre avva Petru Pionitul	308
Despre avva Pafnutie	310
Despre avva Pavel	312
Despre avva Pavel meșterul	313
Despre avva Pavel cel Mare	313
Despre avva Pavel cel Simplu	314
Despre avva Petru din Diu	318
Despre avva Romanul	319
Despre avva Rufus	322
Despre avva Roman	323
Despre avva Sisoe	324
Despre avva Silvan	337
Despre avva Simon	340
Despre avva Sopatros	341
Despre avva Sarmatas	341
Despre avva Serapion	342
Despre avva Serinos	345

Despre avva Spiridon	346
Despre avva Saio	347
Despre amma Sara	347
Despre amma Sinclctica	349
Despre avva Tithoe	356
Despre avva Timotei	357
Despre avva Hyperechios	359
Despre avva Foca	361
Despre avva Felix	363
Despre avva Philagrios	364
Despre avva Phortas	364
Despre avva Chomai	365
Despre avva Chairemon	365
Despre avva Psenthaisios	366
Despre avva Or	366

Lectura Patericului e cel mai eficient antidot al orgoliului.

O convorbire cu Andrei Pleșu 371

Indice scripturistic 391

Indice tematic 394

încep cu alpha, [sînt adunate la alpha]. Cele despre [Vasile, Visa]rion, Veniamin, la betha și așa mai departe, pînă la omega. Deoarece există și alte cuvinte și fapte ale sfinților Părinți, care nu au numele celor ce vorbesc sau făptuiesc, pe acestea le-am așezat, pe capitole [tematice], la sfîrșitul culegerii alfabetice*. După ce am parcurs și cercetat multe cărți, cît am putut găsi am rînduit la sfîrșitul capitolelor, pentru ca, strîngînd folos sufletesc din toate și desfătîndu-ne cu vorbele bătrînilor, *mai dulci*

Ps 18,11 *ca miera și ca fagurele, trăind în chip vrednic de chemarea*

Ef 4,1 *Domnului, să dobîndim Împărăția. Amin.*

A

Despre avva Antonie

Patericul începe cu un grupaj de apoftegme despre Antonie cel Mare, figura emblematică a monahismului egiptean. Antonie își datorează renumele biografiei pe care i-o consacră Atanasie, episcopul Alexandriei, la cîțiva ani după moarte. Vita Antonii, tradusă rapid în latină, coptă, siriacă etc., propune un model de sfînt egiptean în opoziție clară cu modelele spirituale păgîne sau creștin-păgîne (Origen, de pildă). De asemenea, personajul lui Atanasie – care nu trebuie confundat neapărat cu adevăratul Antonie –, încarnează o atitudine antipolitică, fățiș antiimperială. El se înscrie în tradiția radicalistă a Bisericii. După încetarea persecuțiilor anticreștine, rolul foștilor martiri, persecutați de puterea seculară, este preluat de „noii martiri”, „martirii conștiinței”, persecutați de armatele demonilor. Antonie a trăit peste o sută de ani (250-356). S-a născut într-o familie de creștini copti destul de înstărită. Rămîne orfan la optsprezece ani, împreună cu o soră mai mică. Orfanitatea îl face și mai sensibil la mesajul Evangheliei. Convertirea se produce într-o duminică, în timpul liturghiei, cînd aude cuvintele

* Vezi nota asupra ediției (n.r.).

pe care Iisus i le spune tînărului bogat, în Mt 19,21 : Dacă vrei să fii desăvîrșit, du-te, vinde-ți averile, dă-le săracilor și vei avea comoară în cer. *Antonie face întocmai, își vinde partea lui de moștenire, păstrînd-o numai pe cea a surorii sale (devenită, și ea, ulterior, călugăriță). Începe viața monastică în propria locuință (la începutul creștinismului „monah” desemnîndu-l pur și simplu pe „cel care trăiește singur”). Curînd descoperă, la marginea satului, un „bătrîn” experimentat, pe care-l frecventează o vreme. Inițiat în pustnicie, se retrage într-un mormînt părăsit. Rămîne aici timp de treizeci și cinci de ani, în post, rugăciune, abstenență, singurătate. Un prieten îi aduce regulat porția de mîncare pe cîteva luni. Este perioada cea mai dramatică din viața lui spirituală. Felul său extraordinar de viață atrage și fascinează. Își face numeroși discipoli, care însă îl vor obliga să se retragă mai adînc în pustiu, într-o cazemată distrusă, la Pispir, pentru a regăsi liniștea și singurătatea propice hesychiei și contemplației. În timpul persecuțiilor lui Dioclețian pleacă la Alexandria, dar martiriul trupesc îi este refuzat. Se instalează „pe muntele interior”, lîngă Marea Roșie, un munte care se numește și acum Muntele Sfîntului Antonie, de pe culmile căruia se zărește Sinaiul. Aici a rămas pînă la moarte, vizitat de frați de la mînăstirile „din vale” și înconjurat de grija filială a doi discipoli. Dumnezeu îi revelează momentul morții. Antonie își împarte „averea” – bainele sfințite cu care trăise – celor doi ucenici, poruncindu-le să-i ascundă trupul neînsuflețit într-un loc neștiut de nimeni, ca să nu poată fi dezgropat, mumificat și transformat în relicvă, adică slăvit. Cu acest gest de smerenie supremă se încheie viața sa pămîntească. Apoftegmele adaugă anumite trăsături acestui „portret” realizat de Atanasie. Antonie este theodidactul prin excelență. El comunică direct, prin viziune și rugăciune, cu Dumnezeu, avînd mai multe harisme, între care se remarcă discernămintul, clarviziunea și sensibilitatea hermeneutică (se mișcă*

prin Biblie cu o dexteritate uluitoare). Imaginea, construită de biograful său politician, a unui țaran neșlefuit, analfabet, incult, adversar al culturii grecești, trebuie corectată. Teologia centrată pe comuniunea sufletului cu Sfîntul Dub, conținută în scrisorile transmise sub numele său (primele șapte cu siguranță autentice), mistica de nuanță origeniană (pusă recent în lumină), familiaritatea cu diversele niveluri de interpretare ale Sfintei Scripturi ne dau o imagine mai puțin „rurală”, mai puțin „cazonă” și mult mai destinsă și urbană despre marele Antonie. Această imagine este confirmată și de apoftegmele incluse în Pateric. Biserica Ortodoxă îl sărbătorește la 17 ianuarie.

1. Sfîntul avva Antonie, stînd odată în pustiu, a căzut pradă acediei și apăsătoarei întunecimi a gîndurilor rele. Și zicea către Dumnezeu : „Doamne, vreau să mă mîntuiesc și nu mă lasă gîndurile rele. Ce să fac în nelinîștea mea? Cum să mă mîntuiesc?”. Ridicîndu-se puțin și privind afară, Antonie vede pe cineva aidoma lui, stînd jos și lucrînd, apoi sculîndu-se și făcînd rugăciunea, și iar așezîndu-se și împletind funia, apoi din nou sculîndu-se pentru rugăciune. Era un înger al Domnului, trimis ca să-l îndrepte și să-l întărească. Și l-a auzit pe înger spunînd : „Fă așa și te mîntuiește!”. Auzind acestea, [avva Antonie] s-a bucurat nespus și a prins curaj. Și așa se mîntuia.
2. Tot avva Antonie, iscodind adîncul judecăților lui cf. Rm 11,13 Dumnezeu, a întreat : „Doamne, cum unii mor după o viață atît de scurtă, în vreme ce alții ajung la adînci bătrîneți? De ce unii sînt săraci, iar alții bogați? Cum nelegiuirii se îmbogățesc, iar cei drepti sărăcesc?”. Un glas a venit spre el și i-a zis : „Antonie, ai grijă de ale tale! Acestea sînt judecățile lui Dumnezeu și nu-ți ajută cu nimic să le cunoști!”.

3. Cineva l-a întrebat pe avva Antonie: „Ce trebuie să păzesc, ca să fiu plăcut lui Dumnezeu?”. Bătrînul a răspuns: „Păzește ce-ți poruncesc: oriunde mergi, ține-L pe Dumnezeu în fața ochilor tăi; orice faci, urmează mărturia Sfințelor Scripturi; și-n orice loc te așezi, nu-l părăsi degrabă! Păzește aceste trei porunci și te vei mîntui!”.
 4. Avva Antonie i-a zis avvei Pimen: „Cea mai mare lucrare a omului este să-și asume păcatele în fața lui Dumnezeu și să aștepte încercările pînă la ultima suflare!”.
- cf. Pim 125
5. Tot el a zis: „Nici un neispitit nu va putea intra în împărăția cerurilor. Îndepărtează ispitele și nu va fi nici un mîntuit!”.
- cf. Evag 5
6. Avva Pambo l-a întrebat pe avva Antonie: „Ce să fac?”. Bătrînul îi zice: „Nu te încrede în dreptatea ta, nu te căina pentru lucrurile din trecut, înfrînează-ți limba și pîntecele!”.
- cf. 2Co 1,9
7. Avva Antonie a zis: „Am văzut toate mrejele dușmanului întinse pe pămînt și suspinînd m-am întrebat: cine oare ne va scăpa din ele? Și am auzit un glas spunîndu-mi: smerenia”.
8. A mai zis: „Unii și-au zdrobit trupurile în asceză, dar fiindcă nu au avut discernămînt s-au îndepărtat de Dumnezeu”.
- cf. Pim 106
9. A mai zis: „De la aproapele nostru vin și viața, și moartea. Dacă-l vom cîștiga pe frate, îl cîștigăm pe Dumnezeu. Dacă-l smintim pe frate, păcătuim împotriva lui Hristos”.
- cf. InPit 39;
InEun 2

10. A mai zis: „După cum peștii [mor] dacă întîrzie pe uscat, tot astfel călugării care întîrzie afară din chilie ori își pierd vremea cu cele lumești se îndepărtează de puterea isihiei. Așadar, după cum peștele trage la mare, tot așa și noi trebuie să tragem la chilie, să nu zăbovim pe afară uitînd de paza lăuntrică”.
11. A mai zis: „Cine stă în pustiu și practică isihia scapă de trei războaie: al auzului, al vorbitului și al văzului. Are doar unul singur de purtat: împotriva curviei”.
12. Cîțiva frați s-au dus la avva Antonie ca să-i spună despre vedeniile pe care le aveau și să afle de la el dacă sînt adevărate ori dacă vin de la demoni. S-a întîmplat că măgarul lor a murit pe drum. Îndată ce-au ajuns la bătrîn, el le-a luat-o înainte și i-a întrebat: „Cum a murit măgărușul vostru în drum?”. Ei au zis: „Dar de unde știi, avva?”. El le-a răspuns: „Demonii mi-au arătat!”. Atunci ei au zis: „Noi tocmai de aceea am venit la tine, pentru că avem unele vedenii, care adeseori par adevărate. Oare ne înșelăm?”. Bătrînul le-a dovedit prin pilda cu măgarul că acestea vin de la demoni.
13. Un vîntător de sălbăticiuni prin pustiu l-a văzut odată pe avva Antonie glumind cu frații. Bătrînul, dorind să-i dovedească aceuia că trebuie din cînd în cînd să lase de la dînsul (*synkatabainein*) fraților, i-a zis: „Pune o săgeată în arcul tău și întinde!”. El a făcut întocmai. Îi zice iar: „Întinde și mai mult!”. Și a întins. Și încă o dată: „Întinde!”. Atunci vîntătorul spune: „Dacă întind peste măsură plesnește arcul!”. Bătrînul răspunde: „Tot așa se întîmplă și cu lucrul lui Dumnezeu. Dacă ne întindem cu frații peste măsură, îndată se rup.

Trebuie ca, din cînd în cînd, să lăsăm de la noi". Auzind acestea vînătorul s-a smerit și după ce-a cules multe alte lucruri folositoare de la bătrîn a plecat. Iar frații, întărindu-se, s-au retras, fiecare la locul său.

14. Avva Antonie a auzit despre minunea săvîrșită de un călugăr tînăr, în timpul unei călătorii. Acesta, văzînd cîțiva bătrîni care mergeau anevoie, a poruncit unor măgari sălbatici să vină și să-i ducă pînă la Antonie. Bătrînii i-au povestit lui Antonie. El le-a zis: „Acest călugăr îmi pare o corabie plină de bunătăți, dar nu știu dacă va ajunge la țarm”. După un timp, dintr-o dată, avva Antonie începe să plîngă, să-și smulgă perii din cap și să se tînguiască. Ucenicii îl întreabă: „De ce plîngi, avva?”. Bătrînul zice: „Un mare stîlp al Bisericii s-a prăbușit acum” (se referea la călugărul cel tînăr). „Mergeți pînă la el, zice, și vedeți ce s-a întîmplat!” Ucenicii merg și-l găsesc pe călugăr stînd pe rogojină și plîngîndu-și păcatul pe care-l făcuse. Văzîndu-i pe ucenicii bătrînului, le zice: „Spuneți bătrînului să-L roage pe Dumnezeu să-mi dea zece zile și sper să mă apăr la Judecată”. A murit după cinci zile.
15. Un călugăr a fost lăudat de frați înaintea avvei Antonie. Acesta s-a dus la călugăr și l-a încercat dacă suportă disprețul. Și văzînd că nu, i-a spus: „Semeni cu un tîrg minunat împodobit prin față, dar prin spate jefuit de tîlhari”.
16. Un frate i-a zis avvei Antonie: „Roagă-te pentru mine!”. Bătrînul îi răspunde: „Nici eu și nici Dumnezeu nu ne milostivim de tine, dacă tu însuși nu te străduiești și nu te rogi lui Dumnezeu!”.

17. Cîțiva bătrîni, între care și avva Iosif, s-au dus odată la avva Antonie. Bătrînul, vrînd să-i pună la încercare, a citat o vorbă din Scriptură și a început să-i întrebe pe cei mai tineri ce înseamnă vorba aceea. Fiecare spunea după cum se pricepea, iar bătrînul răspundea fiecăruia: „N-ai găsit!”. La sfîrșit îl întreabă și pe avva Iosif: „Tu ce spui că înseamnă vorba aceasta?”. El răspunde: „Nu știu”. Atunci avva Antonie zice: „Cu adevărat, avva Iosif a găsit calea, fiindcă a spus «Nu știu»”.
18. Cîțiva frați de la Sketis s-au dus la avva Antonie. Ca să ajungă la el s-au urcat într-o barcă, unde au întîlnit un bătrîn care, și el, dorea să meargă într-acolo. Frații însă nu-l cunoșteau. Și așezîndu-se în barcă au prins a vorbi vorbe de-ale părinților și din Scriptură, precum și despre lucrul lor. Bătrînul tăcea. În port au văzut că și bătrînul mergea la avva Antonie. Cum au sosit, [avva Antonie] le zice: „Frumoasă tovarășie ați găsit, pe bătrînul acesta!”. Apoi îi zice și bătrînului: „Destoinici frați ai avut cu tine, avvo!”. La care bătrînul răspunde: „Destoinici, destoinici, dar curtea lor n-are poartă și oricine vrea intră în grajd și dezleagă măgarul”. Adică, vorbesc ce le vine la gură.
19. Cîțiva frați s-au dus la avva Antonie și-i zic: „Spune-ne un cuvînt, cum să ne mîntuim?”. Bătrînul le zice: „Ați ascultat Scriptura, vă ajunge!”. Ei au zis: „Dar vrem să ascultăm și de la tine, părinte!”. Atunci bătrînul le-a zis: „Spune Evanghelia: *Dacă cineva te lovește Mt 5,39 peste obrazul drept, întoarce-i-l și pe celălalt*”. Ei răspund: „Nu putem să facem aceasta”. Bătrînul zice: „Dacă nu puteți întoarce și celălalt obraz, măcar suportați prima lovitură”. Ei răspund: „Nici asta nu